

del castellà. □ 1.ª doc.: c. 1890, *DBal.*; 1911, Vogel; 1916, Pons, *BDC* iv, 61.

Veg. *DCEC* I, 1. Fou també el castellà que el passà a d'altres llengües europees, com el francès, on ja apareix el 1664.

Abacial, abaciologi, V. abat Abaconar, V. bacó Abacuar, V. vacu (VAGAR) Abadal, V. abat Abadanar, V. badana Abadeco, abadejo, abadenc, V. abat Abaderna, abadernar, V. baderna Abadessa, abadía, abadiat, V. abat Abaionar, V. baioneta Abaixador, abaixadura, abaixar, abaixavires, V. baixar Abajanat, V. bajà Abajó, abajonera, V. avajó Abalançar, V. balança Abaleig, abalejar, V. balec Abalienació, abalienar, V. aliè (ALTRE) Abaltir, V. abolir Abalisar, V. balisa

ABALTIR, 'ensopir, endormiscar', mot força estès localment, i no estrany a la llengua comuna, en el Principat, però a penes conegut fora d'allí o en el català antic; d'origen incert; fora del Principat no es troba en les llengües romàniques, llevat dels parlars moderns del Llenguadoc, però allí s'*abaut*, i a Mallorca i Menorca *esbaltir*, té sentits diferents, com 'tenir un mareig', 'atordir, atabalar'; tenint en compte això i que formes amb *e* (*embeltir, albeltir*) apareixen cap a Tortosa i València, podria ser que es derivi del cat. ant. i oc. ant. *béut, *béuta*, 'begut, marejat' (antic participi de *beure*); tanmateix l'àrea circumpirinenca del mot i el caràcter bàsic del seu significat també fan pensar en un origen pre-romà, possiblement en relació amb el grup indoeuropeu de mots (sobretot balto-eslaus i illiris) de forma *BALT-* 'blanc, esblai-mat' i 'aigües, inundat'. □ 1.ª doc.: *abaltir*, 2.ª meitat del S. XIV, *Facet*; *esbaltir*, S. XVII; més tard ni *abaltir* ni *esbaltir* no tornen a aparèixer fins al S. XIX.

«So sab la vostra dolça amor, / qui-m va ferir sus al meu cor; / per què, la nit, no pux dormir: / no-m pux pausar ni *abaltir*», *Facet*, v. 1148 (*Rom.* xv, 213, 221). Tenim, doncs, ja clarament el sentit més conegut avui, d'«endormiscar-se», en aquest poema del ms. de Carpentràs, p. p. Morel-Fatio, i de llenguatge normal, amb fonètica oriental (*vagada* v. 1137, *l jova* v. 1100, *l vostra* v. 1041, *jansor* v. 1131, *la missatge* v. 1107, *anamorada* v. 1108, etc.). Però es tracta d'un ex. esporàdic. Tan poc general fou l'ús d'aquest verb, que cap lexicògraf no el recollí fins a les últimes edicions de Labèrnia i el *DAG* (*AlcM* no en dóna exs. d'escriptors fins als últims anys del S. XIX, no figura en el *DBal.*, etc.); no el trobem en la cançó popular ni en els escriptors de lèxic més ric de l'Edat Mitjana ni de la Renaixença (sembla que no l'usaren mai Verdaguer, Maragall ni els grans mallorquins). Des de prop de 1900 això canvia, apareix en la ploma de diversos escriptors moderns, i des de llavors es va sentint i llegint més generalment. De fet tampoc no pertany, segons les meves notícies, al lèxic familiar de centres importants, no sols Barcelona, sinó tampoc Girona, Empordà, Pallars, les comarques de l'extrem Nord-est; si no m'enganyo un dels més

antics escriptors de ressonància que se'n serví fou Narcís Oller. També, però, se sent en comarques que dins el Principat no són del Nord, del Migjorn ni del centre, car jo el tenia ja anotat des dels anys vint entre gent popular del Maresme (St. Pol de Mar). Aquest caràcter poc general contribuiria a la falta d'estudis sòlids en els treballs bàsics d'etimologia catalana (no se'n parla en el *Wb.* de Diez, en el *REW*, en el *Supl.* de Moll, etc.).

Hi ha variants d'interès. En els parlars occidentals la *-a-* no és indicatiu clar sobre el timbre originari de la vocal, no havent-hi documentació antiga i estant davant *l* (*salvatge, balança, Falgars, alzina, ma(l)grana*, etc.); la pronúncia lleidatana *abolí*, que assenyala el *DAG.*, més aviat apuntaria cap a *e*. D'altra banda hi ha prior. *embeltir-se* «dormitar, endormiscar-se» (J. Bru, *Misc. Folk.* d'Arabia, p. 159), tort. *albertir-se* «endormiscar-se lleugerament, dormir» (*BDC* III, 83), i si bé el mot sembla ser estrany a l'ús valencià gairebé pertot (no figura en Escrig, 1851, etc., ni en el lèxic de les obres de MGadea i altres escriptors val. de vocabulari més ric), tanmateix s'hi deu usar localment, segurament en alguna comarca de cap a Migjorn, puix que el *Dicc.* de MGadea recollí *albertir-se* «adormecer-se; empezar a dormir-se, aletargarse», *-tit, -timent*, amb variant *ambeltir-se*. Aquestes formes en *al-* resulten de la trivial invasió dels mots en *a-* pels en *al-* (*alcançar, almeita, albellatge*, etc.), d'on després les dissimilacions *albertir-se* i *ambeltir-se*: totes aquestes formes, doncs, es redueixen a la pronúncia fonamental *albeltir-se*.

D'altra banda tenim *esbaltir*. És la forma bàsicament mallorquina (i menorquina). També allà existí amb el sentit de 'condormir-se', en la *Comèdia Gral. de la Conquesta de Mallorca*, de 1693: «estant pues adormida, / no sé si ja del tot o *esbaltida*» (*DAG*). En aquest sentit sembla antiquat a les Balears, però des d'ací és suau i progressiu el pas a d'altres accs.: «*esbaltirse*: desmayarse» (*DFgra.*); «*esbaltir*: perturbar los sentidos a uno; aturdir, atronar; *perturbare*; *esbaltida*: perturbación de los sentidos que se experimenta en la cabeza; aturdimiento, atronamiento, *stupor*» (*DAmén.*), i aquest és si fa no fa el sentit corrent a Menorca (*AlcM*) i el corrent a Mallorca en escriptors de la mena de Mn. Alcover i el seu grup (exs. d'*esbaltit* en *L'Ignorància, AlcM*; 2 de les *Rond.* de Mn. Alcover, en *AlcM* § 3; més en el *DAG.*)¹ Segurament més secundària, i poc corrent, seria una acc. *esbaltir-se* 'desfer-se en bocins petits', que pot sortir de la d'«estabornit» (> 'tendir a anular'), que usava AMAlcover (*BDLC* x, 331), i que *AlcM* cita en ell mateix i en algun escriptor, però la trobem confirmada en d'altres, també recents («si --- ell sentís --- tal parleria, / és ben segur que amb un roc / el cap us *esbaltiria*», Guasp, *IdOr* ix, 34); d'ací pot concretar-se com a terme comercial en el sentit de 'disseminar una mercaderia, exhaurir-la', que el *DAG.* assenyala en dues frases comercials de Barcelona del S. XVII, que semblen provinents d'un text mercantil d'aquell temps.²